

י"ח ח': **אֵת פְּלִי-הַתְּלָאָה** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים את פל התלאה.

אֲשֶׁר מִצַּאתֶם בְּדֶרֶךְ - יש לנגן את ב' המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונה הראשון ולהטעים אֲשֶׁר-מִצַּאתֶם בְּדֶרֶךְ במקף. וכן הוא להלן כ' כ"א: **אֲשֶׁר אֶזְכֵּר אֶת־שְׁמִי**.

י"ח ט': ויתד - הדלי"ת דגושה בדגש קל"א.

פְּלִיטוּבָה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים כל הטובָה.

י"ח י"א: עֲתָהּ - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אתה באל"ף.

יְדַעְתִּי - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא יְדָתִי, וכמו"כ אין לקרוא יְדַעְתִּי בפתח העי"ן. וכן הוא בעי"ן שלהלן פסוק ט"ז:

והודעתִי.

מִכָּל-הָאֱלֹהִים - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מכל האלהים.

זדרי - הטעם מלרע בדלי"ת.

י"ח י"ג: **מִתְהַרֵּת** - יש אומרים שהמ"ם בקמץ קטן^כ, וי"א שהמ"ם בקמץ גדול^כ.

י"ח י"ד: **פֶּלֶאֶשֶׁר-הוּא עֵשָׂה לָעָם** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים פֶּלֶאֶשֶׁר הוּא עֵשָׂה לָעָם.

אֲתָהּ יוֹשֵׁב לְבָדָּךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אותה יושב לְבָדָּךְ.

י"ח ט"ז: וְשִׁפְטָתִי - הטי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע", למרות הקושי להגותה בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע שקורא וְשִׁפְטִי, או שישמע שקרא וְשִׁפְטָתִי, אלא יש להקפיד שישמע שקורא טי"ת ותי"א. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הטי"ת. עדיף לקוראה בשווא נע. מאשר להבליעה.

י"ח י"ז: **אֲשֶׁר אֶתָּה עֲשֵׂה** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף את המרכא והטפחא ולהטעים אשר אתה עֲשֵׂה.

י"ח כ"ג: **ויכלת** - הטעם מלרע בתי"ו.

י"ח כ"ה: **מִכָּל־יִשְׂרָאֵל** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מכל ישראל.

י"ט ט'ה': והייתם - הטעם מלעיל ביו"ד.

י"ט ט': וְקִדְשָׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וקדשתם היום ומחר.

מלרע. אמנם, בסלת למנחה חזר בו וכתב על מילת האִקְלָה שהיא מלעיל, ורק על מילת צַעֲרָה נשאר במסקנתו שהיא מלרע.

⁷ ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות הערה ל'.

א"א וע"פ שגשג קל בא רק בראש מילה או אחר שווא נח, מכיון שמילה זו משפחה להקדק ויחיד בב' שוואים נחים בסוף המילה, כמו במילים שְׁמַעְתָּ ויִדְעָתָּ, ורק מחמת שלא יתכן שווא נח באות גרונית בסוף תיבה, הורחב השווא לתנועה ונקראים שְׁמַעְתָּ ויִדְעָתָּ יחיד, לכן נשאר הדגש קל. כדינם כאשר היה שווא לפניהם.

י" וטענתם, שמה שהח"ת מנוקדת בחטף קמץ, ולא בחטף פתח, מוכח שהמ"ם בקמץ קטן, ולכן נוקדה הח"ת בחטף קמץ קטן. בדומה לתנועה הסמוכה לה. ולגבי עצם הסיבה שהמ"ם בקמץ קטן, ישנן השערות שונות לכך.

²⁷ יש שכתבו שכל קמץ קטן חייב לבוא אחריו שווא נח או דגש, וא"כ קמץ הבא לפני חטף קמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

י" ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש, וכל הטעם שהתי"ו דגושה. משום שהתי"ת שלפניה בשווא נח.

מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג, קסוטו, ברויאר. ~ וכן כתבו אור תורה ומנחת שי^כ.

מ"ם שניה במונח – בכתבי היד: א"א א"ב א"ח א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

אודות חילופי הנוסחאות בפסוק ראשון מעשרת הדברות, ראה במאמר על טעמי עשרת הדברות (פרק ו' ואילך).

כ' ג': [בטעם העליון] לֹא יִהְיֶה לָךְ / (לֹא יִהְיֶה לָךְ)

תיבת יהיה במקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה, ס"א ס"ב ס"ג ס"ה ס"י ס"יג ס"יד ס"ט ס"ז, א"א א"ג א"ד א"ח א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, קסוטו, ברויאר.

תיבת יהיה במונח – בכתבי היד: ס"ח ס"יב, א"ב א"ה א"ו א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן.

כ' ד': [בטעם העליון] תַּעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל / (תַּעֲשֶׂה לָךְ)

הלמ"ד רפה – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה, ס"א ס"ב ס"ג ס"ז ס"ח ס"י ס"יב ס"יג ס"יד ס"ט ס"ז, א"א א"ג א"ד א"ח א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, קסוטו, ברויאר^{כז}.

הלמ"ד דגושה – בכתבי היד: ס"ה א"א א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן.

כ' י': [בטעם העליון] וּבִנְיָן וּבִנְיָן / (וּבִנְיָן וּבִנְיָן)

תיבת ובנך במקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה, ס"א ס"ב ס"ג ס"ה ס"י ס"יב ס"יג ס"יד ס"ט ס"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, קסוטו, ברויאר.

תיבת ובנך במונח – בכתבי היד: ס"ו ס"ח ס"יב ס"יג, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט. ~ ובדפוסים: רוו"ה, גינצבורג, קורן.

כ' י"ג: [בטעם התחתון] תִּרְצָח / (תִּרְצָח)

הצד"י בקמץ – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה, ס"ה ס"ח, א"א א"ג א"ה א"ו א"ז א"ח א"י. ~ ובדפוס: ברויאר^{כח}.

הצד"י בפתח – בכתבי היד: ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו ס"ז ס"י ס"יב ס"יג ס"יד ס"ט ס"ז, א"ד א"ט. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן^{כט}.

^{כז} בבראשית י"ט ל"ד, ולעיל ט' ו', ובמקומות נוספים.

^{כח} והוא יוצא מן הכלל, שהרי ע"פ הכללים אמור לבוא דגש דחיק בלמ"ד.

^{כט} וכתב ברויאר (כתר ארם צובה והנוסח המקובל בישראל, עמ' 42) שהטפחא גרם לפתח להפוך לקמץ, וכעין זה מצאנו במקומות נוספים, שהרי הטפחא משמש כאן במקום זקף ראשון שבתחום האתנחא, והוא מבדיל בין שני משפטים עצמאיים, ובכל כגון זה מצוי קמץ בזקף או בטפחא. ועוד, כאן השפיעה גם הנטיה להשוות את צליליהם של שני המשפטים הסמוכים, שבלאו הכי דומים ברוב צליליהם: לֹא תִרְצָח לֹא תִנָּאף. וכעין זה מצאנו: אוֹ-גֵן יִגָּח אוֹ-בֵת יִגָּח (שמות כ"א ל"א), שגם שם שני משפטים עצמאיים, הדומים ברוב צליליהם, הראשון מסתיים בטפחא (ואין לפניו זקף), והשני באתנחא.

^{כו} ועיין במאמר על טעמי עשרת הדברות באחרונים שכתבו (ע"פ הספרים שהיו לפנינו) שהצד"י מנוקדת בפתח בטעם התחתון.

כ' ט"ז: דְּבַר־אַתָּה / (דְּבַר־אַתָּה)

הבי"ת בצירי – בכתבי היד: טא"ס ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ז ס"ח ס"יג, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"ח. ~ ובדפוסים: מק"ג, קסוטו, ברויאר. וכן מוכח מדברי רד"ק^ל, וכן מוכח מהמסורה^כ, וכן הביא מנחת שי בשם חלק מהספרים.

הבי"ת בסגול – בכתבי היד: ס"ה ס"ו ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יד ס"ט ס"ז, א"י. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג^ל, קורן. ~ וכן כתבו אור תורה ומנחת שי^{לא}.

^{כז} שכתב (מכלול נ"ט ע"ב) שמילת דְּבַר בצירי (כגון דְּבַר אֱלֹהִים (בראשית כ"ד נ'), קִי־דְּבַר דְּבַר הָיָה (שמות ד' י"ד)), ואם היא מוקפת למילה שטעמה בראשה היא בסגול, כגון דְּבַר־גָּא (ישעיה ל"ו י"א), דְּבַר־שָׁקָר (ירמיה ט' ד'), עכ"ל. ומדבריו אתה למד שאם היא מוקפת למילה שאין טעמה בראשה, כגון כאן, הבי"ת בצירי.

^{כח} במסורה הסופית המופיעה במק"ג בסוף תורה נמסר באות ד': דְּבַר ב' פתח וסימניהו דבר שקר העוה, דבר עשק וסרה, וכל נא דכותהו. עכ"ל המסורה. והיינו שתיבת דבר בניקוד סגול (הנקרא פתח קטן) בבי"ת, נמצא ב' פעמים בתנ"ך, בפסוק דְּבַר־שָׁקָר הֵעֵנָה (ירמיה ט' ד'), ובפסוק דְּבַר־עֲשָׂק וְסָרָה (ישעיה נ"ט י"ג), וכן בכל מקום שכתוב הצירוף דְּבַר־גָּא (שמות י"א ב', שמואל ב' י"ג י"ג, מלכים ב' י"ח כ"ו, ישעיה ל"ו י"א) ג"כ הבי"ת בסגול, אך בשאר המקומות בתורה (כאן, וכן בפסוק לָקַח דְּבַר־אֱלֹהִים, יחזקאל י"ד ד') הבי"ת בצירי למרות שהן מוקפות, כיון שהן מוקפות למילה שאין טעמה בראשה. וזה מתאים עם הכלל שנתן בזה רד"ק, עיין הערה לעיל.

וכן הוא גם במסורה קטנה במק"ג בישעיה נ"ט י"ג (דבר ב' פתחין, שקר, העוה, וכל נא דכותהו). וכן הוא במסורה גדולה בכתר ארם צובה שם (דבר ב', עשק, שקר, וכל דבר נא דכותהו). וכן הוא במסורה קטנה בכ"י לנינגרד בירמיה ט' ד' (ב' וכל נא דכותהו). וכן הוא במסורה קטנה בכ"י קהיר שם (ב' וכל נא דכותהו).

^{כט} ובמסורה שם נמסר עליו: במוגה דְּבַר. דהיינו שבספר מוגה מצאו הסופר מנוקד בצירי.

^ל כן הוא בנוסח הפנים, ובגליון כתב "במוגה דְּבַר", עיין בהערה לעיל.

^{לא} לשון המנחת שי: דְּבַר־אַתָּה - במקצת ספרים הבי"ת בצירי, ובמקצתן בסגול. ובעל אור תורה כתבו בסגול וכו"כ בעל לוית חן בפרק כ"א מהשער השלישי: ובמקף בסגול דְּבַר־גָּא (שמות י"א ב'). עכ"ל. ובדיבור המתחיל ניקד את הבי"ת בסגול, ומוכח שכן הכריע.

ויש להשיב על ראייתו מדברי לוית חן, שבלוית חן הביא דוגמא שתיבת דבר מוקפת לתיבה שטעמה בראשה (דְּבַר־גָּא), וע"ז כתב שהבי"ת בסגול, אך אין מזה ראיה לכאן שהטעם אינו בראש המילה, שכזה מסתבר שיודה שהבי"ת בצירי (וכמו שכתב רד"ק, עיין לעיל הערה כ"ז).